

**Liegen of het gedrukt staat. De invloed van concreetheid, details
en vraagmethode op waarheidsperceptie.**

Lying through your keys. The influence of concreteness, details and question
method on truth perception.

Bachelorscriptie Communicatie- en Informatiewetenschappen

Faculteit der Letteren

Door: Eefke Vaes 4622359

Scriptiebegeleider: dr. Lettica Hustinx

Tweede beoordelaar: dr. Andreu van Hoof

Datum: 27-1-2019

Samenvatting

In dit onderzoek is nagegaan wat de invloed van concreetheid en details op waarheidsperceptie is en in hoeverre de vraagmethode een rol speelt. Concreetheid, details en vraagmethode waren nog niet eerder in één onderzoek gevat. Daarnaast werd onderzocht of de *Construal Level Theory* ook ‘omgekeerd’ werkte. In een experiment moesten 184 studenten vier werkbeschrijvingen lezen en beoordelen op waarheid. Elke participant kreeg een (abstracte) fillertekst, een abstracte versie, een concrete versie zonder details en een concrete versie met details te lezen. Ongeveer de helft van de participanten werd blootgesteld aan de directe vraagmethode en de andere helft aan de indirecte methode. Er werd voorspeld dat concrete teksten geloofwaardiger en vaker als waarheid beoordeeld zouden worden dan abstracte teksten en dat schrijvers van concrete teksten minder uitgenodigd zouden worden op een gesprek voor nader verhoor dan schrijvers van abstracte teksten (H1). Ook werd er voorspeld dat teksten met details geloofwaardiger en vaker als waarheid beoordeeld zouden worden dan teksten zonder details en dat schrijvers van teksten met details minder uitgenodigd zouden worden op een gesprek voor nader verhoor dan schrijvers van teksten zonder details (H2). Verder werd voorspeld dat het toepassen van een indirecte vraagmethode tot het beter identificeren van leugens zou leiden dan een directe vraagmethode (H3). H1 en H2 kwamen grotendeels uit en H3 kwam niet uit. Daarbij was een belangrijke bevinding dat de helft van de redenen die participanten zelf gaven voor het beoordelen als waarheid of als leugen te maken had met concreetheid, details of *psychological distance*.

1. Inleiding

Het herkennen van leugens is vaak een lastige taak. Het percentage juiste vaststellingen van leugens en waarheid ligt in het gros van het onderzoek tussen de 45 en 60 procent. Dit geldt voor zowel leken als professionele leugendetectors, zoals de politie. Echter, bepaalde afdelingen, zoals de geheime dienst, zijn hierop een uitzondering. Zij zijn namelijk accurater in het herkennen van leugens (Vrij, Edward & Bull, 2001; Vrij, Evans, Akehurst & Mann, 2004). Toch blijken mensen meer te weten over het identificeren van leugens dan op het eerste gezicht lijkt. Bij het beoordelen of iets een leugen of de waarheid is kunnen zij aanwijzingen noemen die tot hun beslissing hebben geleid, al is dit geen garantie voor een correcte bevinding (Vrij et al., 2001). Tot deze aanwijzingen behoren non-verbale en verbale elementen. Onder non-verbale elementen vallen zaken als handgebaren en spreekpauzes. Onder verbale elementen vallen zaken als het aantal en soort details (Vrij et al., 2004). Verder blijkt ook de mate van

concreetheid een rol te hebben als verbaal element in de beoordeling van de waarheid (Hansen & Wänke, 2010). Naast deze aanwijzingen lijkt de vraagmethode van belang bij waarheidsperceptie. Men kan direct gevraagd worden of iemand liegt, of men kan gevraagd worden op bepaalde kenmerken van leugens te letten om na te gaan of iemand liegt. Middels een experiment werd getracht de rol van deze verbale elementen in het beoordelen van de waarheid te onderzoeken en daarbij na te gaan of de vraagmethode invloed had op waarheidsperceptie. Als eerste zullen de effecten van respectievelijk concreetheid en details op beoordelingen en waarheidsperceptie uiteengezet worden aan de hand van relevante onderzoeken en theorieën, gevolgd door een bespreking van toegepast onderzoek naar het belang van de vraagmethode en hoe deze het huidige onderzoek hebben helpen vormgeven.

2. Theoretisch kader

2.1 Concreetheid

Ten eerste lijkt concreetheid van belang bij perceptie van informatie (Shedler & Manis, 1986). Dit bleek uit onderzoek dat naging of het beter onthouden van levendige ten opzichte van niet-levendige informatie ertoe leidde dat de informatie anders geïnterpreteerd werd. Levendigheid is een veelvoorkomende term in onderzoek naar overtuigingskracht en waarheidsbeoordelingen, waarbij levendige informatie naast makkelijker te herinneren ook als meer aandachttrekkend naar voren komt (Keller & Block, 1997). Met levendigheid wordt bedoeld dat iets emotioneel interessant, nabij in zintuiglijke, temporele en ruimtelijke zin, en concreet en beeldspraak uitlokkend is (Nisbett & Ross, 1980, in: Shedler & Manis, 1986). De term levendigheid omvat dus meer dan concreetheid alleen, maar het onderzoek hiernaar biedt relevante uitkomsten met betrekking tot enkel concreetheid. In een experiment moesten participanten de geschiktheid van een vrouw als moeder beoordelen op basis van voor- en tegenargumenten (Shedler & Manis, 1986). De helft van de participanten kreeg de voor-argumenten in een levendige versie te zien en de tegenargumenten in een niet-levendige versie. De tweede helft kreeg dit andersom te zien. Uit het experiment bleek dat concreter en beeldender taalgebruik in de voor-argumenten tot een positievere geschiktheidsbeoordeling leidde. Levendig taalgebruik in de tegenargumenten leidde juist tot een negatievere geschiktheidsbeoordeling. De *Dual Coding Theory* (DCT) biedt een verklaring voor de positieve invloed van concreetheid op de perceptie van een tekst. Volgens deze theorie kan informatie op verschillende manieren worden onthouden: verbaal en visueel. Een abstract begrip leent zich slechts voor het verbaal opslaan van de informatie. Een concrete tekst, daarentegen, kan zowel verbaal als visueel opgeslagen en dus beter onthouden

worden (Paivio, 1971, 1986, in: Spooren, Hustinx, Aben en Turkenburg, 2015). De grotere overtuigingskracht van concrete woorden die in de DCT wordt verklaard, zou volgens de *availability heuristic* een gevolg zijn van het gemakkelijker kunnen onthouden van concrete informatie. De *availability heuristic* houdt een strategie in die gebruikt wordt om de frequentie en waarschijnlijkheid van iets te bepalen aan de hand van het gemak waarmee datgene (of associaties met datgene) uit het geheugen geput kunnen worden (Shedler & Manis, 1986). Wanneer iets relatief eenvoudig te herinneren is, zou het zwaarder gewogen worden bij het maken van een beslissing. Het zou dan ook overtuigend kunnen werken. Dit zou dus het geval zijn bij concrete (verbaal én visueel opgeslagen) informatie. Echter, uit het experiment door Shedler en Manis (1986) bleek dat de beïnvloeding van de beoordeling een direct resultaat was van de levendigheid van het argument. Het beter onthouden van het argument had geen directe invloed op de beoordeling.

Ander onderzoek liet zien dat levendigheid niet zomaar invloed had op overtuiging, maar dat het van belang was welke informatie levendiger gepresenteerd werd. In een experiment door Guadagno, Rhoads en Sagarin (2011) lazen participanten een samenvatting van een fictief onderzoek dat een bepaald slaapregime opperde. Er waren vier verschillende versies van de samenvatting: één waar de hoofdzaak levendig gepresenteerd werd, één waar bijzaken levendig gepresenteerd werden, één waar zowel de hoofdzaak als bijzaken levendig gepresenteerd werden en één waar geen enkele informatie levendig gepresenteerd werd. Het bleek dat het levendig presenteren van de hoofdzaak tot een positievere overtuiging leidde, dan wanneer bijzaken levendig gepresenteerd werden of zowel hoofdzaken als bijzaken abstract werden beschreven. Het levendig presenteren van zowel de hoofdzaak als bijzaken leidde ook tot een positievere overtuiging dan het levendig presenteren van bijzaken of het abstract beschrijven van zowel de hoofdzaak als de bijzaken. Het bleek dus dat om iets overtuigender te maken, in ieder geval de hoofdzaak levendig beschreven moet worden.

In bovenstaande onderzoeken werd concreetheid onderzocht als onderdeel van levendigheid. Wellicht omdat het een lastig concept is, dat in onderzoek zelfs geen eenduidige definitie heeft. Termen als voorstelbaarheid, tekenbaarheid, specificiteit, begrijpelijkheid en zintuiglijke waarneembaarheid zijn gebruikt om concreetheid te omschrijven, al lijkt de laatste het meest bepalend voor concreetheid. Verder lijken de determinanten van concreetheid per woordsoort te verschillen. Zo werd gevonden dat, naast zintuiglijke waarneembaarheid, in het geval van werkwoorden ook teken-/filmbaarheid van belang was. Bij zelfstandige naamwoorden was specificiteit een andere gewichtige determinant (Spooren et al., 2015). Een andere omschrijving van concreetheid is te vinden in een onderzoek door Brysbaert, Stevens,

De Deyne, Voorspoels en Storms (2014). Zij operationaliseerden het concept in hun onderzoek naar de concreetheid van Nederlandse woorden. Participanten kregen de uitleg dat concrete woorden verwezen naar zaken uit de werkelijkheid die via zintuigen of handelingen waar te nemen waren. Abstracte woorden werden beschreven als woorden die niet direct, maar middels andere woorden, uitgelegd konden worden. Op deze wijze hebben zijn 30.000 woorden gescoord op mate van concreetheid.

Verder biedt het *Linguistic Category Model* (LCM) een indeling van de verschillende woordklassen op de concreetheid-abstractheid dimensie. Hierbij zijn werkwoorden die specifieke handelingen en situaties beschrijven concreter. Werkwoorden die langdurige, niet-observeerbare statussen beschrijven zijn abstracter. Tevens worden actieve vormen volgens dit model als concreter gezien dan passieve vormen, die vaak als abstracter worden ervaren (Hansen & Wänke, 2010). Een experiment gebaseerd op het LCM liet zien dat de concreetheid van werkwoorden invloed had op waarheidsoordelen. Studenten moesten beweringen over wetenschap, geschiedenis en algemene kennis scoren op hoe waar of onwaar zij deze vonden. De beweringen hadden twee versies die inhoudelijk overeenstemden, maar varieerden wat betreft de concreetheid van de werkwoorden. Uit het experiment bleek dat een bewering met concrete werkwoorden als meer waar werd beschouwd dan wanneer er abstracte werkwoorden werden gebruikt, ongeacht de werkelijke waarheid. Verder onderzoek naar de redenen voor dit concreetheidseffect liet zien dat het zeer waarschijnlijk toegeschreven kon worden aan een hogere mate van levendigheid in de beweringen met concretere werkwoorden in vergelijking tot de beweringen met abstractere werkwoorden (Hansen & Wänke, 2010).

De *Construal Level Theory* (CLT) biedt een mogelijke verklaring voor het concreetheidseffect op waarheid. Deze theorie beschrijft de invloed van psychologische afstand op de representatie van onder andere objecten, acties en evenementen. Met psychologische afstand worden dimensies als temporele, ruimtelijke, sociale en hypothetische afstand bedoeld. Hoe verder weg iets op een van deze dimensies van een persoon af staat, bijvoorbeeld het verleden op de dimensie tijd, hoe abstracter de persoon over datgene denkt of zich uitdrukt. Andersom, hoe dichterbij iets op een van deze dimensies bij een persoon staat, bijvoorbeeld het heden op de dimensie tijd, hoe concreter deze persoon hierover denkt of zich uitdrukt (Trope & Liberman, 2010, in: Bhatia & Walasek, 2016). Een interpretatie hiervan met betrekking tot waarheidsperceptie is dat iemand die niet de waarheid over iets spreekt doorgaans verder van datgene af staat op de dimensies van de CLT en dus abstracter taalgebruik zal bezigen. Zo zal iemand die liegt over het bezocht hebben van een bepaald land, minder in staat zijn hier een beeldvorming van te verschaffen en zal zich daarom abstracter uitdrukken. Van een spreker van

de waarheid kan verwacht worden dat de afstand op deze dimensies geringer is en dat deze daarom ook concretere uitspraken doet. Zo zal iemand die daadwerkelijk in dat land is geweest zich een betere beleving ervan kunnen aanhalen en zich concreter uitdrukken.

Verder is geobserveerd dat leugenaars minder gebruik maken van voornaamwoorden in de eerste persoon, zoals 'ik' of 'mijn', dan waarheidsprekers (Hancock, Curry, Goorha & Woodworth, 2008; Newman, Pennebaker, Berry & Richards, 2003). Deze vermindering in zelfreferenties zou verklaard kunnen worden doordat een leugenaar zich van de leugen probeert te distantiëren. Deze bevinding zou passen binnen een verklaring van de CLT, waar een grotere afstand op een bepaalde dimensie abstract taalgebruik uitlokt. Het niet naar zichzelf refereren past binnen dit taalgebruik. Waarheidsprekers zouden zelfreferenties juist gebruiken om aan te tonen dat zij psychologisch dichtbij iets staan en daarmee dichter bij de waarheid.

2.2 Details

Naast de mate van concreetheid van een tekst komt uit onderzoek het gebruik van details naar voren als van belang bij perceptie van informatie. In een experiment naar de invloed van het aantal en de relevantie van details in getuigenissen op het schuldoordeel namen studenten deel als jury in een schijnrechtszaak. De studenten lazen samenvattingen van zowel de aanklager als de verdediger. Beide kanten boden een ooggetuige aan die met veel of juist weinig details sprak en wiens details gerelateerd of juist niet gerelateerd aan de misdaad waren. Uit het experiment bleek dat een gedetailleerde beschrijving overtuigender was dan een beschrijving met minder details en dat deze details niet direct gerelateerd hoefden te zijn aan zaken die te maken hebben met het incident om invloed uit te oefenen (Bell & Loftus, 1989).

Behalve invloed op overtuigingskracht is ook onderzocht of de toevoeging van details een bepalende factor is in het beoordelen van de waarheid. Een van de meest frequent verkregen bevindingen in onderzoek naar leugens is dat leugenaars minder details gebruiken dan sprekers van de waarheid (DePaulo, Lindsay, Malone, Muhlenbruck, Charlton & Cooper, 2003; Vrij, Mann, Leal & Fisher, 2012). In een experiment door Vrij et al. (2004) werden studenten getraind in het herkennen van leugens middels non-verbale en verbale cues. Onder de laatste waren visuele (wat werd gezien), auditieve (wat werd gehoord), ruimtelijke (informatie over hoe locaties en object aan elkaar gerelateerd waren) en temporele (informatie over de tijd en duur van gebeurtenissen) details. Uit de resultaten bleek dat elk van deze verschillende soorten details een bepalende indicator kon zijn voor de studenten om leugens correct te identificeren. Daarnaast lieten resultaten uit een meta-analyse door DePaulo et al. (2003) zien dat het gebruik van minder details een van de meest betrouwbare kenmerken van een leugen was. Voor dit

fenomeen bestaat zowel een strategische als een cognitieve verklaring. In het eerste geval vermijden leugenaars het gebruik van details om de strategische reden dat ze zo minder risico lopen gepakt te worden wanneer later de informatie, die liegende participanten gegeven hebben, gecontroleerd wordt. De tweede reden heeft betrekking op de *Cognitive Load Theory*. Met cognitive load wordt de hoeveelheid informatie bedoeld die op een bepaald moment door het werkgeheugen vast kan worden gehouden. Deze capaciteit is volgens de theorie beperkt. Wanneer mensen liegen verzinnen zij informatie. Die informatie moet onthouden worden door het werkgeheugen. Hoe gedetailleerder de informatie, hoe meer verzonnen én onthouden moet worden. Wanneer iemand liegt is het dus waarschijnlijker dat diegene minder details gebruikt om deze extra cognitieve lading te beperken. Daarnaast is het verzinnen van de informatie op zichzelf een veel intensievere taak voor een leugenaar. In tegenstelling tot iemand die de waarheid spreekt, waarbij informatie eenvoudiger uit het geheugen geput kan worden, moet een leugenaar eerst iets bedenken om het vervolgens te kunnen uiten en zich dat dus vervolgens nogmaals te herinneren (Vrij et al., 2012).

2.3 Vraagmethode

De mate van concreetheid en de aan- of afwezigheid van details als kenmerken van leugens en waarheden geven geen garantie voor het correct onderscheid maken tussen wat waar en onwaar is. Wel blijkt het detecteren van leugens betere resultaten te leveren wanneer niet direct aan participanten gevraagd wordt of er gelogen wordt, maar wanneer hen dit indirect gevraagd wordt, door opdracht te geven om op bepaalde kenmerken van liegen te letten. Vrij et al. (2001) pasten deze indirecte deceptiedetectietechniek toe in een experiment dat de accuraatheid van leugendetectie middels deze techniek trachtte te toetsen. Participanten kregen video's van interviews te zien. In de helft van de video's werd gelogen. De participanten werd echter verteld dat tussen de 25 en 75 procent van de interviews gelogen was. Dit om te voorkomen dat zij er van uit gingen dat de helft waarheid en de helft gelogen was. Ongeveer de helft van de participanten werd na elk fragment gevraagd of de persoon loog (direct) en de andere helft werd na elk fragment gevraagd of de persoon in het interview hard moest nadenken (indirect). De participanten op wie de indirecte methode werd toegepast waren beter in staat om waarheid en leugens te onderscheiden dan de participanten die direct gevraagd werden of iemand een leugenaar was. Een verklaring hiervoor is dat de participanten die moesten nagaan of de persoon hard moest nadenken hun aandacht richtten op twee daadwerkelijke indicatoren van liegen, namelijk een toename in pauzetijd en een afname van illustrators (beeldende beschrijvingen). Wanneer participanten direct gevraagd werd na te gaan of iemand loog, focussten participanten

hun aandacht op elementen die geen daadwerkelijke indicatoren waren van leugens in het onderzoek. Door participanten zich, voorafgaand aan het geven van een oordeel, te laten richten op leugenindicatoren zou de accuraatheid van leugendetectie dus mogelijk verhoogd kunnen worden.

Concluderend lijken concreetheid, details en vraagmethode van belang te zijn bij het beoordelen van de waarheid. Er is veelzijdig onderzoek naar deze concepten in relatie tot leugendetectie. Echter, onderzoek dat deze elementen in één onderzoek vat ontbrak. Het huidige onderzoek combineerde daarom concreetheid, details en vraagmethode met betrekking tot waarheidsperceptie in één experiment. Wat betreft concreetheid was er in het bijzonder interesse of de CLT ook een omgekeerde werking had. Dat wil zeggen, wanneer er een abstracte tekst gelezen werd, zou deze dan ook waargenomen worden als meer afstandelijk en dus als meer onwaar dan wanneer er een concrete tekst gelezen werd.

3. Onderzoeksvraag en hypothesen

In een poging om het hiaat in onderzoek naar waarheidsperceptie op te vullen, werd een experiment uitgevoerd. De vraag, die bij dit onderzoek gesteld werd, luidt:

‘Wat is de invloed van concreet taalgebruik en het gebruik van details op de perceptie van waarheid en in hoeverre speelt de vraagmethode een rol?’

Voor de eerste twee hypothesen werd ‘waarheidsperceptie’ opgedeeld naar ‘geloofwaardigheid’, ‘op gesprek komen (om nader aan de tand te worden gevoeld)’ en ‘liegen’. De hypothesen die bij de onderzoeksvraag gesteld werden, luiden:

H1: Concrete teksten zullen als geloofwaardiger worden beoordeeld dan abstracte teksten en de schrijvers van concrete teksten zullen minder uitgenodigd worden op een gesprek om nader aan de tand gevoeld te worden dan de schrijvers van abstracte teksten. Daarnaast zullen concrete teksten vaker als waarheid beoordeeld worden en abstracte teksten vaker als leugen.

H2: Concrete teksten met details zullen als geloofwaardiger worden beoordeeld dan concrete teksten zonder details en de schrijvers van teksten met details zullen minder uitgenodigd worden op een gesprek om nader aan de tand gevoeld te worden dan de schrijvers van teksten zonder

details. Daarnaast zullen teksten met details vaker als waarheid beoordeeld worden en teksten zonder details vaker als leugen.

H3: Participanten waarop een indirecte vraagmethode wordt toegepast kunnen leugens beter identificeren dan participanten waarop de directe vraagmethode wordt toegepast.

4. Methode

Om waarheidsperceptie te kunnen onderzoeken is voor dit experiment een situatie gekozen waarin liegen vaker voor kan komen, namelijk het beschrijven van een baan, waarbij liegen een manier zou kunnen zijn om fraude te plegen (Vrij et al., 2012).

4.1 Materiaal

Aan alle participanten werd in een inleidende tekst uitgelegd dat zij zich moesten inbeelden werkzaam te zijn bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Zij moesten bepalen of iemand in aanmerking kwam voor een huurhuis of niet. Hierbij werd toegelicht dat om voor een huurhuis in aanmerking te komen een werkgeversverklaring ingediend moest worden. Er werd regelmatig gefraudeerd, doordat mensen vervalste werkverklaringen kochten. Het was mogelijk om dit na te trekken, maar dit was tijdrovend. Daarom werd aan cliënten gevraagd een beschrijving van hun werk te geven. Ze hadden hier geen voorbereidingstijd voor gekregen. De cliënten moesten het zelf opschrijven en enkel de spelfouten werden opgeschoond, zodat de participanten deze konden lezen. De participanten moesten de geloofwaardigheid van de teksten beoordelen en een selectie maken van personen die zij verdachten van liegen en wiens verklaringen nader onderzocht zouden moeten worden op mogelijke fraudering. Om ervoor te zorgen dat de participanten er van uit gingen dat er ook gelogen werd, maar dat niet de helft waar en de helft onwaar was, werd erbij verteld dat uit ervaring tussen de 35 en 75 procent van de cliënten loog.

De participanten kregen vervolgens vier korte werkbeschrijvingen te lezen. Dit waren beschrijvingen van een werkdag als coach van verkoopmedewerkers, docent Engels, serveerster in een theehuis en medewerker Team Communicatie. Deze beroepen en de beschrijvingen ervan waren gebaseerd op werkervaringen van de onderzoekers. Elke werkbeschrijving bestond uit de antwoorden op twee vragen. In ieder geval luidde de eerste vraag ‘beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag van gisteren’. De tweede vraag werd gevarieerd. Dit omdat oorspronkelijk de beschrijvingen uit drie vragen bestonden, wat te lang bleek te zijn. Bij het schrappen van één vraag werd per beschrijving bekeken welke antwoorden de beste inhoud en

de beste manipulatie opleverde. In het geval van de werkbeschrijving door de coach en de communicatiemedewerker was de tweede vraag ‘vertel eens iets over je collega’s’. De tweede vraag in de werkbeschrijving van de docent en de serveerster was ‘vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt’.

De werkbeschrijvingen werden gemanipuleerd in mate van concreetheid en details, wat tot drie versies van elke beschrijving leidde: een abstracte versie waarin het aan details ontbrak, een concrete versie zonder details en een concrete versie met details. De concreetheid werd voornamelijk gemanipuleerd aan de hand van de woordenlijst van Brysbaert et al. (2014). In deze lijst zijn woorden met een score van 1 het meest abstract en woorden met een score van 5 het meest concreet. Voor de beschrijvingen gold dat woorden die minder dan 3 scoorden onder abstract vielen en woorden die meer dan 3 scoorden onder concreet vielen. Wanneer er voor een woord geen synoniem was dat binnen de juiste score viel, werd er in het geval van abstract voor de laagst scorende optie gekozen en in het geval van concreet werd de hoogst scorende versie gebruikt. Om ervoor te zorgen dat er voldoende contrast was, moest er altijd een verschil van 1 tussen de gemiddelden van de abstracte en concrete versie van het woord zitten. Zo werd in de abstracte versie ‘goed’ ($M = 1.47$) ‘weer’ geschreven, terwijl in de concrete versie hier het woord ‘zonnig’ ($M = 3.67$) gebruikt werd om het weer te beschrijven. Dit zorgde voor een verschil van 2.2 tussen de abstracte en concrete omschrijving. Zelfstandige naamwoorden, bijvoeglijke naamwoorden en werkwoorden (met uitzondering van hulpwerkwoorden en koppelwerkwoorden) werden op deze wijze uitgekozen en meegenomen in de gemiddelden van de Brysbaertscores. Een kanttekening bij deze methode was dat woorden uit de lijst van Brysbaert soms meerdere betekenissen hadden. Deze ambiguïteit leverde scores op die mogelijk niet overeenkwamen met de betekenis die een woord in de beschrijving had. Een voorbeeld daarvan was het woord ‘ruimte’ ($M = 2.93$), wat in de beschrijving gebruikt werd als een abstract synoniem voor ‘kamer’ ($M = 4.27$). Het kan echter ook de betekenis dragen van bijvoorbeeld ‘kosmos’ of ‘omvang’. De manipulaties aan de hand van Brysbaert zijn om die reden gepaard gegaan met een logische beredenering om tot de juiste woordkeuze te komen.

Concreetheid werd ook gemanipuleerd door in de abstracte versie meer gebruik te maken van passieve werkwoordsvormen en in de concrete versie meer actieve werkwoordsvormen toe te passen, zoals gebaseerd op het LCM (Hansen & Wänke, 2010). Verder werden de concreetheidsvoorspellingen per woordsoort uit Spooren et al. (2015) gebruikt indien er onzekerheid was over de concreetheid van een woord. Dit houdt in dat naast beter zintuiglijk waarneembaar, werkwoorden beter teken-/filmbaar moesten zijn en zelfstandige naamwoorden een hogere specificiteit moesten hebben in de concrete versie.

Tenslotte werd in de abstracte versie minder gebruik gemaakt van voornaamwoorden in de eerste persoon dan in de concrete versie, waar deze meer werden gebruikt (Newman et al., 2003). Zo werd in de abstracte versie ‘werden de ruimtes netjes gemaakt’ geschreven en werd dit in de concrete versie vervangen door ‘maakte ik samen met mijn collega’s [...] schoon’. In de concrete versie stond de persoon dichterbij op de sociale dimensie door te refereren naar zichzelf (‘ik’) en daarmee waarheid uit te lokken. In de abstracte versie werd een zelfreferentie vermeden om te distantiëren van de informatie, stond de persoon verder weg op de sociale dimensie en zou dit dus kunnen duiden op een leugen.

De onafhankelijke variabele ‘detail’ werd gemanipuleerd door het weglaten van details in (de abstracte versie en) de concrete versie zonder details en het toevoegen van details in de concrete versie met details. Hierbij werden verschillende soorten details (visueel, auditief, ruimtelijk en temporeel) gebruikt. Aangezien de details alleen in een concrete versie voorkwamen moesten ze hoger dan 3 scoren op de lijst van Brysbaert et al. (2014). Indien dit niet mogelijk was werd de hoogst scorende optie gekozen. Er hoefde geen rekening gehouden te worden met het puntenverschil in de gemiddelden, omdat er geen abstracte tegenhanger was waartegen moest worden afgezet.

Inhoudelijk zaten tussen de beschrijvingen van een bepaald soort werk zo min mogelijk verschillen. De toegevoegde details mochten geen nieuwe inhoudelijke informatie bieden en de betekenissen van de alternatieve woorden mochten niet te veel verschillen. Hieronder staan drie versies van een zin uit de beschrijving door een serveerster in een theehuis. De verschillen tussen respectievelijk de abstracte versie en de concrete versie zonder details en tussen de concrete versie zonder details en de concrete versie met details worden vervolgens nader toegelicht.

Abstracte versie

En natuurlijk werden ook de lekkernijen klaargemaakt.

Concrete versie zonder details

Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches.

Concrete versie met details

Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches, dan konden we ze later meteen op de schalen leggen en naar gasten brengen.

In de abstracte versie zijn geen voornaamwoorden in de eerste persoon gebruikt, terwijl die wel in de concrete versie zonder details voorkomen. Daarnaast was de werkwoordsvorm ‘werden ... klaargemaakt’ in de abstracte versie passief, terwijl de werkwoordsvormen ‘smeerden we’ en ‘we ... leggen’ in de concrete versie zonder details actief waren. Verder werd in de abstracte versie het woord ‘lekkernijen’ (2.93) gebruikt. In de concrete versie zonder details werd dit vervangen door ‘taartjes’ (4.93), ‘scones’ (geen Brysbaertscore), ‘cakes’ (4.73) en ‘sandwiches’ (4.87). Dit kwam uit op een gemiddelde van 4.84 en verschilde dus met 1.91 van de abstracte tegenhanger. De concrete versie met details werd gevormd door het detail ‘dan konden we ze later meteen op schalen leggen en naar gasten brengen’ (3.64) toe te voegen aan de concrete versie zonder details. Tabel 1 geeft de gemiddelde Brysbaertscores van de verschillende stijlen per werkbeschrijving weer.

Tabel 1. Gemiddelde Brysbaertscores per werkbeschrijving als functie van de drie versies.

	Abstract	Concreet zonder details	Concreet met details
Coach verkoopmedewerkers	2.55	-	-
Docent Engels	2.57	3.67	3.59
Serveerster theehuis	2.61	4.06	3.94
Medewerker Team Communicatie	2.27	3.45	3.44

NB: Coach verkoopmedewerkers heeft alleen een Brysbaertscore voor de abstracte versie, omdat deze later alleen in de abstracte vorm (als filler) is gebruikt.

Naast concreetheid en details werd de vraagmethode gemanipuleerd. Dit gebeurde door de volgorde in vraagstelling te wijzigen. Een verdere beschrijving hiervan is te vinden in de instrumentatie

4.2 Onderzoeksontwerp

Het onderzoek bestond uit een 3x2 design. Concreetheid en gedetailleerdheid werden met een binnenproefpersoonontwerp getoetst. Participanten kregen teksten in alle condities (abstract, concreet zonder details en concreet met details) te lezen. De vraagmethode werd met een tussenproefpersoonontwerp getoetst. Participanten werden aan alleen de directe methode of

alleen de indirect methode blootgesteld. Verder kreeg iedere participant als eerste een abstracte filler die niet meegenomen werd in de analyse. In ieder geval was deze filler een werkbeschrijving door de coach van verkoopmedewerkers. Deze filler werd toegevoegd om twee redenen: ten eerste was zo de verhouding tussen concrete en abstracte stimuli beter in balans. Ten tweede ontstond er zo mogelijk direct een contrast bij het lezen van de tweede tekst, die in ieder geval concreet zonder details was. Om nog meer contrast uit te lokken was de derde tekst in ieder geval abstract en de laatste concreet met details. Zo wisselden abstract en concreet elkaar af en kwamen de teksten zonder details voor de tekst met details. De volgorde van de werkbeschrijvingen werd gevarieerd per lijst, maar was wel hetzelfde voor direct en indirect. Lijsten 1 t/m 3 waren direct en lijsten 4 t/m 6 waren indirect. Lijst 1 kwam, op de vraagmethode na, overeen met lijst 4. Hetzelfde gold voor lijst 2 met lijst 5 en lijst 3 met lijst 6. Tabel 2 geeft het ontwerp van het experiment weer.

Tabel 2. De zes lijsten van het experiment (waarbij F = abstracte fillertekst, A = abstracte tekst, C- = concrete tekst zonder details, C+ = concrete tekst met details, docent = docent Engels, serveer. = serveerster in een theehuis, medew. = medewerker Team Communicatie).

1 (direct)	2 (direct)	3 (direct)	4 (indirect)	5 (indirect)	6 (indirect)
F	F	F	F	F	F
C- docent	C- serveer.	C- medew.	C- docent	C- serveer.	C- medew.
A serveer.	A medew.	A docent	A serveer.	A medew.	A docent
C+ medew.	C+ docent	C+ serveer.	C+ medew.	C+ docent	C+ serveer.

4.3 Proefpersonen

Als participanten voor het experiment is er voor studenten gekozen. Gezien de beperkte onderzoekstijd lag de voorkeur bij een eenvoudig te bereiken groep, die wel een hoog denkniveau had. Er hebben in totaal 184 participanten deelgenomen aan het experiment. De gemiddelde leeftijd was 21 jaar ($SD = 2.11$). De jongste participant was 18 jaar en de oudste was 29 jaar. Een one-way ANOVA tussen de variabelen 'leeftijd' en 'lijsten' liet zien dat de leeftijd van de participanten gelijk verdeeld was over de zes lijsten ($p = .795$). Van de participanten was 57.6% vrouw en 41.8% was man. Een one-way ANOVA tussen de variabelen 'geslacht' en 'lijsten' liet zien dat mannen en vrouwen gelijk verdeeld waren over de zes versies van de vragenlijst ($p = .791$). Het opleidingsniveau van de participanten lag tussen havo en wo, met wo als meest frequente opleidingsniveau (72.8%). Mogelijk lagen de percentages hbo en

wo-studenten hoger dan uit de vragenlijsten bleek. Dit omdat er gevraagd werd om het huidige of hoogst genoten opleidingsniveau aan te kruisen. Participanten hebben wellicht havo of vwo aangewezen als hoogst genoten opleiding en niet hbo of wo als huidige opleiding, terwijl zij wel een hbo- of wo-opleiding volgden.

4.4 Instrumentatie

Om de waarheidsperceptie te meten werden drie items gebruikt. Het eerste item was 'geloofwaardigheid'. De vraag die hierbij gesteld werd luidde: 'Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst?' Het antwoord werd op een 6-puntsschaal gemeten. Hierbij gold '1' = niet geloofwaardig en '6' = zeer geloofwaardig. Het tweede item was 'op gesprek komen'. De vraag die hierbij gesteld werd luidde: 'Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen?' Het antwoord werd ook hier op een 6-puntsschaal gemeten, waarbij '1' = zeker wel en '6' = zeker niet. Een 6-puntsschaal werd gebruikt omdat het ontbreken van een neutrale score de participanten dwong een keuze in een negatieve (= laag getal) of positieve (= hoog getal) richting te maken. Het derde item was 'liegen', waarbij de vraag luidde: 'Liegt deze persoon?'. Participanten konden hier kiezen uit 'ja' of 'nee'. Deze vraag werd als laatste gesteld om een uiteindelijk absoluut antwoord te meten. De drie items zijn voor verdere analyse niet samengevoegd, maar worden apart besproken (zoals bij H1 en H2 het geval is).

Verder werden ook de indicatoren van de waarheidsbeoordelingen gemeten middels één item. In het geval van de directe vraagmethode kwam dit ná de drie items die de waarheidsperceptie maten en in het geval van de indirecte vraag kwam dit ervóór. De vraag bij dit item luidde: 'Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet?' De antwoordmogelijkheid bij deze vraag was open en opgedeeld in twee onderdelen, waarbij 'A' = ik denk dat deze persoon liegt, omdat: en 'B' = ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt omdat'. De antwoorden op deze vraag werden later gecategoriseerd naar 'abstract', 'concreet', 'veel details', 'weinig / geen details', '*psychological distance*' en 'inhoud'. Onder de laatste vielen alle 'overige' antwoorden die niet binnen de eerste 5 categorieën pasten.

Anders dan in Vrij et al. (2001) werd participanten geen daadwerkelijke leugenindicator gegeven, maar werden zij ertoe geleid deze zelf te zoeken. De kern van het verschil tussen de directe en indirecte methode was dat het waarheidsoordeel bij de indirecte methode werd uitgesteld. De participant moest eerst elementen die waarheid of leugens aan konden tonen opzoeken en vervolgens een oordeel geven. De participanten die aan de directe methode werden

blootgesteld moesten als eerste een oordeel geven en vervolgens pas nader bekijken welke elementen waarheid of leugens konden aantonen.

Na de werkbeschrijvingen en bijbehorende vragen werd de participanten gevraagd naar hun leeftijd, geslacht, nationaliteit, moedertaal, opleidingsniveau, eerdere ervaringen met onderzoek en / of onderwijs over leugens of waarheid en ervaringen met werk uit de beschrijvingen. De zes lijsten zijn te vinden in bijlage 1 tot en met 6.

4.5 Procedure

Studenten op de campus van de Radboud Universiteit en HAN werd gevraagd of ze deel wilden nemen aan een onderzoek. Vóór de afname werd niet meer verteld dan dat het invullen van de vragenlijst ongeveer 10 minuten zou duren en dat het onderwerp van het onderzoek liegen betrof. Er werd zo min mogelijk informatie vooraf gegeven. De introducerende tekst gaf immers voldoende instructie en er mocht niet te veel prijsgegeven worden. De vragenlijsten werden willekeurig uitgedeeld. Wanneer er meerdere personen tegelijk werden geworven, ontvingen zij verschillende versies. De vragenlijsten werden individueel en op papier ingevuld. Ondanks dat de afname van het experiment in verschillende openbare ruimten van de faculteiten plaatsvond, werd er geconcentreerd aan de vragenlijst gewerkt. Wanneer de participanten klaar waren, werden de vragenlijsten opgehaald en kregen ze de kans vragen te stellen over de vragenlijst of het onderzoek zelf. De gemiddelde afname duurde 15 minuten.

4.6 Statistische toetsing

Om H3 te toetsen zijn een mixed ANOVA op de variabele ‘geloofwaardigheid’, een mixed ANOVA op de variabele ‘op gesprek komen’ en een χ^2 -toets tussen de variabelen ‘liegen’ en ‘soort vraagstelling’ uitgevoerd. H1 en H2 zijn samen getoetst middels een mixed ANOVA op de variabele ‘geloofwaardigheid’ tussen de stijlvarianten (abstract, concreet zonder details en concreet met details), een mixed ANOVA op de variabele ‘op gesprek komen’ tussen de stijlvarianten, een χ^2 -toets tussen de variabelen ‘liegen’ en ‘stijl’ en een χ^2 -toets tussen de variabelen ‘liegen’ en ‘cues’.

5. Resultaten

Ten eerste werden participanten blootgesteld aan alleen de directe vraagmethode of alleen de indirecte vraagmethode. Twee mixed ANOVA’s en een χ^2 -toets zijn uitgevoerd om te toetsen of participanten waarop een indirecte vraagmethode werd toegepast beter leugens konden

identificeren dan participanten waarop de directe vraagmethode werd toegepast. Uit de χ^2 -toets tussen de variabelen ‘liegen’ en ‘soort vraagstelling’ bleek geen verband te bestaan ($\chi^2(1) = 0.50, p = .529$). Verder bleek uit een mixed ANOVA op de variabele ‘geloofwaardigheid’ geen effect op ‘soort vraagstelling’ ($F(2, 182) < 1, p = .604$) en geen interactie tussen de variabelen ‘soort vraagstelling’ en ‘stijl’ ($F(2, 182) < 1, p = .494$). Ook een mixed ANOVA op de variabele ‘op gesprek komen’ gaf geen effect op ‘soort vraagstelling’ ($F(2, 181) < 1, p = .420$) en geen interactie tussen de variabelen ‘soort vraagstelling’ en ‘stijl’ ($F(2, 181) = 1.04, p = .354$). Aangezien er geen verbanden, effecten of interacties voor de variabele ‘soort vraagstelling’ bleken, werden de data van de directe en indirecte vraagstelling bij de resterende analyses samengevoegd.

Om H1 en H2 te toetsen werd participanten gevraagd hoe geloofwaardig zij de teksten vonden, in hoeverre zij de schrijvers van de teksten uit zouden willen nodigen op een gesprek om hen nader aan de tand te voelen en of zij beoordeelden dat de beschrijvingen gelogen waren of niet. Er zijn twee mixed ANOVA’s en twee χ^2 -toetsen uitgevoerd om dit te toetsen. Uit de mixed ANOVA op de variabele ‘geloofwaardigheid’ tussen de stijlvarianten bleek een significant hoofdeffect op ‘geloofwaardigheid’ ($F(2, 182) = 5.22, p = .003$) (eenzijdig getoetst). Bonferroni post hoc comparisons lieten een significant verschil zien tussen ‘abstract’ en ‘details’ ($p = .003$) (eenzijdig getoetst): concrete teksten met details ($M = 4.34, SD = 1.46$) werden als geloofwaardiger beschouwd dan abstracte teksten ($M = 3.85, SD = 1.43$). Ook was er een significant verschil tussen ‘abstract’ en ‘concreet’ ($p = .045$) (eenzijdig getoetst): concrete teksten zonder details ($M = 4.22, SD = 1.37$) werden als geloofwaardiger beschouwd dan abstracte teksten ($M = 3.85, SD = 1.43$). Er bleek geen effect tussen ‘concreet’ en ‘details’ ($p = 1$). Tabel 3 geeft de gemiddelden van de variabele ‘geloofwaardigheid’ per stijlvariant weer.

Tabel 3. De gemiddelden en standaardafwijkingen (tussen haakjes) van de geloofwaardigheid als functie van de drie stijlvarianten (1 = niet geloofwaardig, 6 = zeer geloofwaardig).

	Abstract	Concreet	Details
Geloofwaardigheid	3.85 (1.43)	4.22 (1.37)	4.34 (1.46)

De mixed ANOVA op de variabele ‘op gesprek komen’ tussen de stijlvarianten gaf een significant hoofdeffect op ‘op gesprek komen’ ($F(2, 181) = 3.33, p = .037$). Bonferroni post hoc comparisons lieten een significant verschil zien tussen ‘concreet’ en ‘abstract’ ($p = .008$)

(eenzijdig getoetst): schrijvers van concrete teksten zonder details ($M = 3.87$, $SD = 1.61$) werden minder uitgenodigd op een gesprek om nader aan de tand te worden gevoeld dan schrijvers van abstracte teksten ($M = 3.42$, $SD = 1.65$). Verder was er een marginaal verschil tussen ‘details’ en ‘concreet’ ($p = .073$) (eenzijdig getoetst): schrijvers van concrete teksten met details ($M = 3.62$, $SD = 1.73$) werden marginaal meer uitgenodigd op een gesprek om nader aan de tand te worden gevoeld dan schrijvers van concrete teksten zonder details ($M = 3.87$, $SD = 1.61$). Er bleek geen effect tussen ‘abstract’ en ‘details’ ($p = .233$). Tabel 4 geeft de gemiddelden van de variabele ‘op gesprek komen’ per stijl weer.

Tabel 4. De gemiddelden en standaardafwijkingen (tussen haakjes) van de behoefte aan het uitnodigen van een potentiële huurder op een gesprek om deze nader aan de tand te voelen als functie van de drie stijlvarianten (1 = wel uitnodigen op gesprek, 6 = niet uitnodigen op gesprek).

	Abstract	Concreet	Details
Op gesprek komen	3.42 (1.65)	3.87 (1.61)	3.62 (1.73)

Uit een χ^2 -toets tussen de variabelen ‘liegen’ en ‘stijl’ bleek geen verband te bestaan ($\chi^2(4) = 4.48$, $p = .345$). Tabel 5 geeft weer hoe vaak elke stijl beoordeeld is als een leugen of als waarheid.

Tabel 5. De frequenties van liegen en waarheid spreken als functie van de drie stijlvarianten.

	Abstract	Concreet	Details	Totaal
Liegt	72	60	58	190
Liegt niet	111	123	121	355
Totaal	183	183	179	545

Ook moesten participanten aangeven op basis van welke redenen zij vonden dat iemand de waarheid sprak en / of loog. Deze redenen werden voor verdere analyse onderverdeeld in de categorieën: ‘abstract’, ‘concreet’, ‘veel details’, ‘weinig / geen details’, ‘psychological distance’ en ‘inhoud’. Onder ‘abstract’ vielen redenen als ‘hij is niet specifiek’, ‘deze persoon praat heel vaag over hoe het lokaal eruit ziet’ of ‘algemeen uitgelegd’. Redenen als ‘(te) specifiek’, ‘niet algemeen en ‘vertelt concreet’ werden gecategoriseerd als ‘concreet’. Redenen die betrekking hadden op het aantal details vielen onder ‘veel details’ wanneer de reden een

groot aantal details was en onder ‘weinig / geen details’ wanneer de reden een klein aantal of gebrek aan details was. Onder psychological distance vielen redenen als ‘de persoon schreef afstandelijk’ of ‘de persoon schreef vanuit eigen ervaringen’. Tot slot vielen alle overige redenen onder ‘inhoud’. Deze categorie valt, in tegenstelling tot de eerdergenoemde cues, niet onder ‘stijl’. Voor het toetsen van H1 en H2 waren enkel cues die betrekking hebben op ‘stijl’ relevant. ‘Inhoud’ is daarom niet meegenomen in de analyse. Uit de χ^2 -toets tussen de variabelen ‘liegen’ en ‘redenen’ bleek een significant verband te bestaan ($\chi^2(4) = 183.61, p < .001$). Daarnaast was er een zeer hoge effectgrootte ($V = .639, p < .001$). De beoordeling of iets een leugen of de waarheid was werd sterk bepaald door redenen uit de categorieën ‘abstract’, ‘concreet’, ‘veel details’, ‘weinig / geen details’ en ‘psychological distance’. Hierbij bleken voor het beoordelen als leugen andere redenen dan voor het beoordelen als waarheid. Tabel 6 geeft weer hoe vaak welke redenen voor het beoordelen van personen als een leugenaar dan wel een spreker van de waarheid gegeven zijn. De redenen zijn onderverdeeld naar verwachte redenen voor het beoordelen als waarheid en verwachte redenen voor het beoordelen als leugen.

Tabel 6. Het aantal en de percentages (tussen haakjes) van de redenen voor de beoordeling als leugen en de cues voor de beoordeling als waarheid.

		Liegen n = 340		Waarheid n = 443	Totaal n = 783
Verwachte reden waarheid	Concreet	12 (6.8%)	<	86 (31.5%)	98 (17.4%)
	Veel details	54 (30.7%)	<	173 (63.4%)	227 (50.6%)
Verwachte reden leugen	Abstract	74 (42%)	>	4 (1.5%)	78 (17.4%)
	Weinig / geen details	25 (14.2%)	>	6 (2.2%)	31 (6.9%)
	Psychological distance	11 (6.3%)		4 (1.5%)	15 (3.3%)
Totaal		176 (100%)		273 (100%)	449 (100%)
Overig	Inhoud	164*		170*	334*

NB: *Inhoud is aan de cues toegevoegd, maar niet meegenomen in de χ^2 -toets en is daarom niet meegenomen in de percentages.

Te zien is dat concreetheid meer als reden werd gegeven voor waarheid (31.5%) dan als reden voor liegen (6.8%). Abstractheid werd meer als reden gegeven voor liegen (42%) dan als reden voor waarheid (1.5%). ‘Veel details’ werd meer als reden gegeven voor waarheid (63.4%) dan als reden voor liegen (30.7%). Weinig of geen details werd meer als reden gegeven voor liegen (14.2%) dan als reden voor waarheid (2.2%). Psychological distance werd meer als reden gegeven voor liegen (6.3%) dan voor waarheid (1.5%). De standardized residuals lieten zien dat voor al deze redenen, behalve psychological distance, dit verschil significant was. Dit patroon wordt ondersteund door de χ^2 -toets. Tot slot was in totaal 57.3% van de cues ‘stijl’ en 42.7% van de cues ‘inhoud’.

6. Conclusie en discussie

In dit onderzoek is onderzocht of concrete teksten geloofwaardiger waren, vaker beoordeeld werden als waarheid en of de schrijvers ervan minder op een gesprek voor nader verhoor uitgenodigd werden dan (schrijvers van) abstracte teksten. Ook is onderzocht of teksten met details geloofwaardiger waren, vaker beoordeeld werden als waarheid en of de schrijvers ervan minder op een gesprek voor nader verhoor uitgenodigd werden dan (schrijvers van) teksten zonder details. Daarbij is nagegaan of de Construal Level Theory ook ‘omgekeerd’ werkte. Verder is onderzocht of het toepassen van de indirecte vraagmethode tot het beter identificeren van leugens leidde dan het toepassen van de directe vraagmethode. Tot nu toe is dit nog nooit systematisch in combinatie onderzocht.

6.1 Vraagmethode

Op basis van de resultaten is allereerst te concluderen dat het toepassen van een indirecte vraagmethode niet tot het beter identificeren van leugens heeft geleid. Dit verwerpt de hypothese gebaseerd op het onderzoek van Vrij, Edward en Bull (2001). Zij concludeerden immers dat het onderscheid tussen leugens en waarheid wel geïdentificeerd werd wanneer er indirect gevraagd werd of de persoon loog en niet wanneer dit direct gevraagd werd. Een mogelijke verklaring voor de afwijking in resultaten is de implementatie van de vraagmethode. In het huidige onderzoek werd de indirecte vraagmethode toegepast door participanten alvorens het geven van een waarheidsoordeel te vragen welke indicatoren in de tekst een aanleiding zouden zijn om te denken dat de persoon uit de tekst de waarheid sprak of niet. Er werd participanten dus gevraagd om zelf redenen te bedenken voor hun waarheidsoordeel. In het onderzoek van Vrij et al. (2001) werd de participanten gevraagd of de personen uit de

fragmenten hard na moesten denken. In dit geval werd niet alleen een element gegeven om op te letten, maar was deze cue ook een daadwerkelijke leugenindicator. Het niet uitkomen van de hypothese in het huidige onderzoek is dus mogelijk te wijten aan het feit dat bij de indirecte vraagmethode geen cue tot het detecteren van een leugen werd gegeven.

Verder is een mogelijke verklaring voor de verwerping van de hypothese het materiaal uit het huidige onderzoek. De vraagmethode werd gemanipuleerd door een aanpassing in de volgorde van de vragen. In de directe versie werd na elke tekst als eerste gevraagd naar de beoordeling van de geloofwaardigheid, de behoefte aan een gesprek voor nader verhoor en of de participant dacht dat er gelogen werd of niet. Hierna werd gevraagd om redenen te geven voor het beoordelen als waarheid en / of het beoordelen als leugen. In de indirecte versie werd als eerste gevraagd naar redenen voor het beoordelen als waarheid en / of leugen. Hierna werden de beoordeling van de geloofwaardigheid, de behoefte aan een gesprek voor nader verhoor en of de participant dacht dat er gelogen werd of niet bevestigd. De vraag naar de redenen voor het beoordelen als leugen en / of waarheid en de antwoordmogelijkheid hierbij waren echter zo geformuleerd dat bij de indirecte versie participanten hier mogelijk direct antwoord gaven op de vraag of iemand loog of niet, nog voor zij redenen bedachten die aangaven of er gelogen werd. De antwoordmogelijkheid bij deze vraag was opgesplitst in twee delen, die werden ingeleid door 'ik denk dat deze persoon liegt, omdat' en 'ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat'. Participanten hadden de keuze om bij één van de twee mogelijkheden, of bij beide mogelijkheden een antwoord in te vullen. Doordat participanten bij beide opties iets mochten invullen zou het waarheidsoordeel uitgesteld kunnen worden. Echter, de inleidingen lokten mogelijk het direct maken van een keuze tussen waarheid en liegen uit. Hierdoor was er wellicht onvoldoende onderscheid tussen de directe en indirecte vraagstelling, wat tot het niet uitkomen van deze hypothese kan hebben geleid.

6.2 Concreetheid en details

De resultaten lieten zien dat zowel concrete teksten met details als concrete teksten zonder details geloofwaardiger werden bevonden dan abstracte teksten. Er bleken geen significante verschillen tussen de concrete teksten zonder details en de concrete teksten met details. De gemiddelden laten een patroon zien tussen alle versies: de concrete versie met details was het meest geloofwaardig, daarna de concrete versie zonder details en tenslotte was de abstracte versie het minst geloofwaardig. Dit is in overeenstemming met H1 en H2 wat betreft geloofwaardigheid. Volgens deze hypothesen zouden concrete teksten als geloofwaardig dan abstracte teksten worden beschouwd (H1) en concrete teksten met details als geloofwaardiger

dan concrete teksten zonder details worden beschouwd (H2). Echter, aangezien er geen significant verschil tussen concrete teksten met details en concrete teksten zonder details naar voren kwam, kan H2 nog niet bevestigd worden. Aangezien er nog meer resultaten betreffende deze hypothese zijn wordt een verdere toelichting later gegeven.

De resultaten voor de behoefte om de schrijvers van de teksten op een gesprek te roepen om hen nader aan de tand te voelen, lieten zien dat schrijvers van concrete teksten zonder details significant minder uitgenodigd werden op een gesprek voor nader verhoor dan schrijvers van abstracte teksten. Schrijvers van concrete teksten met details werden marginaal meer uitgenodigd op een gesprek voor nader verhoor dan schrijvers van concrete teksten zonder details. Er bleken geen significante verschillen tussen concrete teksten met details en abstracte teksten. De gemiddelden laten de juiste richting zien wat betreft concreetheid: schrijvers van concrete teksten zonder details werden het minst uitgenodigd voor een gesprek om nader aan de tand gevoeld te worden, gevolgd door schrijvers van concrete teksten met details en tenslotte werden schrijvers van abstracte teksten het meest op een gesprek gevraagd. Het resultaat dat schrijvers van concrete teksten zonder details minder op een gesprek werden uitgenodigd dan schrijvers van abstracte teksten komt overeen met H1. Het resultaat dat schrijvers van concrete teksten zonder details marginaal minder op een gesprek werden uitgenodigd dan schrijvers van concrete teksten met details komt niet overeen met H2. Een mogelijke verklaring voor het niet overeenkomen met H2 ligt bij de vraagstelling en de interpretatie hiervan door participanten. De intentie van de gespreksvraag was om het waarheidsoordeel op een andere manier te bevragen, zodat deze aansloot bij de setting van de vragenlijst. Aangezien de participanten de taak hadden gekregen om te beoordelen of iemand loog en als gevolg nader onderzocht moest worden, werd aan hen de vraag gesteld of ze de personen uit de tekst wilden oproepen voor een gesprek om hen nader aan de tand te voelen. Mogelijk is deze vraag of de introductie incorrect begrepen. Enkele participanten gaven aan dat zij dachten dat het om sollicitanten ging. Als gevolg hiervan zijn de antwoorden bij de ‘op gesprek komen voor nader verhoor’-vraag in deze gevallen tegengesteld ingevuld. Zo hebben participanten aangegeven dat zij iemand zeer geloofwaardig en als een waarheidspreker beschouwden, maar dat zij de persoon zeker uit zouden nodigen op een gesprek voor nader verhoor. In deze situatie is de vraag over het uitnodigen voor een gesprek zodanig afwijkend beantwoord dat dit een mogelijke verklaring zou kunnen zijn voor het niet uitkomen van H2. Bij vervolgonderzoek zou het verstandig zijn om de vraag ‘Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen?’ anders te stellen. Dit zou kunnen door de vraag te veranderen naar ‘Zou je deze

persoon oproepen voor nader verhoor?’. Deze formulering is negatiever en zou de intentie van de vraag moeten verduidelijken.

Met betrekking tot het uiteindelijke waarheidsoordeel of de persoon uit de tekst loog of niet waren er geen significante resultaten tussen het waarheidsoordeel en de verschillende stijlen. Wat bij deze resultaten opviel was dat in 65.1% van de gevallen participanten vonden dat er niet gelogen was en dat er in 34.9% van de gevallen wel gelogen was. Participanten vonden dus veel vaker dat er niet gelogen was dan dat er wel gelogen was. Een mogelijke verklaring voor deze bevinding ligt bij de vraagstelling: ‘liegt deze persoon?’. Participanten konden uit de antwoorden ‘ja’ of ‘nee’ kiezen. Mogelijk was de vraag te stellig. De beslissing om iemand als leugenaar te bestempelen was mogelijk te zwaar en negatief voor participanten. Bij vervolgonderzoek zou een minder negatieve formulering toegepast kunnen worden. Een mogelijkheid is om in plaats van ‘liegt deze persoon?’ ‘spreekt deze persoon de waarheid?’ te vragen. Echter, deze optie ligt weer meer aan de positieve kant en zou het tegengestelde resultaat op kunnen leveren. Een andere mogelijkheid zou zijn om de vraag in te luiden met ‘ik denk dat deze persoon ...’ en als antwoordmogelijkheden ‘liegt’ of ‘de waarheid spreekt’ aan te bieden. Hierdoor zou de vraagstelling neutraal zijn, maar worden participanten gedwongen een definitieve keuze voor liegen of waarheid spreken te maken.

Met betrekking tot het uiteindelijke waarheidsoordeel of de persoon uit de tekst loog of niet waren er wel significante resultaten met betrekking tot de relatie tussen het waarheidsoordeel en de redenen voor het beoordelen als waarheid en / of leugen. 57.3% van de redenen vielen binnen de categorieën ‘concreetheid’, ‘abstractheid’, ‘veel details’, ‘weinig / geen details’ en ‘psychological distance’ en hadden dus te maken met de stijl van de tekst. De overige 42.7% van de redenen ging over de inhoud van de teksten. Wat hier opvalt is dat ongeveer de helft van de redenen over stijl ging. Participanten gaven in iets meer dan de helft van de gevallen stijl als reden voor waarheid of leugen. Hierbij werd concreetheid significant meer als reden gegeven voor waarheid dan voor liegen en abstractheid werd significant meer als reden gegeven voor liegen dan voor waarheid. Veel details werd significant meer als reden gegeven voor waarheid dan als reden voor liegen en weinig of geen details werd significant meer als reden gegeven voor liegen dan als reden voor waarheid. Psychological distance werd meer als reden gegeven voor liegen dan als reden voor waarheid. Deze resultaten stemmen overeen met H1 en H2.

Wat betreft details viel echter op dat er vaak, namelijk in 30.7% van de gevallen, veel details als reden voor leugen werd gegeven. Overdadig gebruik van details leidde in deze gevallen tot de keuze voor een negatieve waarheidsbeoordeling. Dit kwam vaker voor dan dat

het gebrek aan details als reden voor leugen werd gegeven en lijkt daardoor in strijd te zijn met de meta-analyse door DePaulo, Lindsay, Malone, Muhlenbruck, Charlton en Cooper (2003), waaruit bleek dat het gebruik van minder details een van de meest betrouwbare leugenindicatoren was. Er zijn echter mogelijke verklaringen voor. Ten eerste is een gebrek aan iets moeilijker te signaleren dan een overschot. Dat participanten relatief minder vaak weinig of geen details als reden gaven zou hierdoor verklaard kunnen worden. Daarbij blijft dat uit de resultaten bleek dat weinig of geen details vaker als reden voor leugen gegeven werden dan als reden voor waarheid en dat veel details vaker als reden voor waarheid gegeven werd dan als reden voor leugen. Ten tweede waren er participanten die aangaven dat zij het overdadig detailgebruik verdacht vonden en meenden dat de persoon hiermee iets probeerde te verbergen of de lezer af te leiden. Het laatste zou in het geval van overtuigingskracht niet van invloed moeten zijn (Bell & Loftus, 1989), maar wellicht wel in het geval van waarheidsoordelen. Onderzoek naar het levendig presenteren van hoofdzaken ten opzichte van bijzaken en andersom liet zien dat alleen wanneer hoofdzaken levendig gepresenteerd werden men positiever overtuigd werd (Guadagno, Rhoads & Sagarin, 2011). Dit betreft wederom overtuigingskracht in plaats van waarheidsbeoordeling en levendigheid omvat niet hetzelfde als details, maar het biedt een mogelijke verklaring in de richting van het negatief beoordelen van de aanwezigheid van details. Ten derde zou het kunnen dat mensen zich bewust zijn van het idee dat het gebruik van meer details als geloofwaardiger overkomt en als gevolg daarvan deze teksten als onwaar beoordeeld hebben. Een enkeling gaf dit aan bij zijn redenatie.

Concluderend zijn de meeste resultaten betreffende concreetheid in overeenstemming met de hypothese: concrete teksten werden als geloofwaardiger beschouwd dan abstracte teksten en schrijvers van concrete teksten werden minder op een gesprek voor nader verhoor uitgenodigd dan schrijvers van abstracte teksten. Verder was abstractheid vaker een reden voor het beoordelen als een leugen dan voor het beoordelen als waarheid en was concreetheid vaker een reden voor het beoordelen als waarheid dan voor het beoordelen als een leugen. Dit komt overeen met het onderzoek van Hansen en Wänke (2010), waaruit bleek dat concretere werkwoorden tot een positiever waarheidsoordeel leidde. Verder klopt het ook met de voorspellingen van de Construal Level Theory (CLT) (Trope & Liberman, 2010, in: Bhatia & Walasek, 2016). Volgens de CLT drukken mensen die verder van iets af staan op de temporele, ruimtelijke, sociale of hypothetische dimensie zich abstracter uit. Mensen die dichterbij staan op een van deze dimensies drukken zich concreter uit. Een interpretatie hiervan was dat leugenaars op verdere afstand staan op (een van) deze dimensies en zich dus abstracter zouden uitdrukken. Sprekers van de waarheid staan dichterbij op (een van) deze dimensies en zouden

zich dus concreter uitdrukken. Uit de resultaten bleek dat mensen die zich abstracter uitdrukten en dus op grotere afstand stonden op een bepaalde dimensie, minder geloofwaardig werden bevonden, meer op een gesprek voor nader verhoor uitgenodigd werden en vaker als leugenaars beoordeeld werden. Verder werd deze psychologische afstand zelf ook genoemd als een leugenindicator. Ook bleek uit de resultaten dat mensen die zich concreter uitdrukten en dus op nabijere afstand stonden op een bepaalde dimensie, geloofwaardiger waren, minder op een gesprek voor nader verhoor uitgenodigd werden en vaker als sprekers van de waarheid beoordeeld werden. De CLT werkte in dit geval dus ook ‘omgekeerd’: iets abstracts lezen leidde ertoe dat het waarheidsoordeel negatief beïnvloed werd en iets concreets lezen leidde ertoe dat het waarheidsoordeel positief beïnvloed werd.

De meeste resultaten betreffende details zijn in overeenstemming met de hypothese: teksten met details werden als geloofwaardiger beschouwd dan teksten zonder details. Veel details was vaker een reden voor het beoordelen als waarheid dan voor het beoordelen als een leugen en weinig of geen details was vaker een reden voor het beoordelen als leugen dan het beoordelen als waarheid. Dit komt overeen met het idee dat leugenaars om cognitieve en strategische redenen minder details gebruiken (Vrij, Mann, Leal & Fisher, 2012). Bovendien gaven participanten aan dat de details zodanig overkwamen dat het lastig was geweest om ze als leugenaar te kunnen bedenken.

6.3 Limitaties

De voornaamste beperkingen van het huidige onderzoek liggen bij de productie van het materiaal. Ten eerste was het door de geringe onderzoekstijd niet mogelijk om de teksten te pre-testen. Hierdoor was het voorafgaand aan de afname van de vragenlijsten niet duidelijk of de teksten de gewenste uitwerking zouden hebben op de participanten. Hiermee wordt bedoeld of de teksten van dezelfde stijl voldoende overeenkwamen wat betreft die stijl en dat de inhoud niet te veel afleidde. Uit de antwoorden op de open vragen over de redenen voor beoordeling als waarheid of leugen bleek dat sommige teksten niet aan deze eisen voldeden. Een voorbeeld is te vinden in de filler, waar tegenstrijdige inhoudelijke elementen in voorkwamen. Alhoewel deze niet is meegenomen in de analyse, zou het mogelijk wel effect kunnen hebben op hoe participanten de overige teksten beoordeeld hebben. De filler had immers als doel een bepaalde mindset te creëren.

Ten tweede was een aantal vragen zo geformuleerd dat deze in een aantal gevallen niet correct geïnterpreteerd werden. Dit gold voor de vraag of de participant de persoon uit de tekst zou willen oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen. Deze vraag

was zodanig ambigu dat deze in een aantal gevallen verkeerd geïnterpreteerd werd en mogelijk tot afwijkende, zelfs tegenstrijdige antwoorden heeft geleid. Ook de vraag ‘liegt deze persoon’ werd mogelijk anders dan bedoeld geïnterpreteerd. Het gebruik van de term ‘liegen’ was wellicht te stellig, waardoor participanten het afwijkend van de verwachtingen hebben ingevuld. Tenslotte was, in het geval van de indirecte methode, de formulering van de antwoordmogelijkheid bij de eerste vraag na elke tekst wellicht verwarrend. De intentie was dat participanten eerst naar elementen zochten die leugens en / of waarheid konden aanduiden en later pas een waarheidsoordeel zouden geven. De antwoordmogelijkheden lokten echter het direct geven van een waarheidsoordeel uit.

Samengevat liet voorgaand onderzoek zien dat het herkennen van leugens lastig is. Mensen konden wel aanwijzingen geven voor hun beslissing, maar dat was geen garantie voor een correct waarheidsoordeel. Dit omdat deze aanwijzingen vaak geen daadwerkelijke leugenindicatoren waren. Uit het huidige onderzoek bleek dat mensen in ongeveer de helft van de gevallen zelf met redenen kwamen die wel daadwerkelijke aanwijzingen waren voor liegen of waarheid spreken. Deze aanwijzingen kwamen immers overeen met de manipulaties in het huidige onderzoek, namelijk: de mate van concreetheid en psychological distance van een tekst en het aantal details in een tekst. Door de mate van deze verbale elementen te variëren kon het waarheidsoordeel over een tekst beïnvloed worden.

7. Literatuur

- Bell, B. E., & Loftus, E. F. (1989). Trivial persuasion in the courtroom: The power of (a few) minor details. *Journal of Personality and Social Psychology*, *56*(5), 669-679.
- Bhatia, S., & Walasek, L. (2016). Event construal and temporal distance in natural language. *Cognition*, *152*, 1-8. doi: 10.1016/j.cognition.2016.03.011
- Brysbaert, M., Stevens, M., De Deyne, S., Voorspoels, W., & Storms, G. (2014). Norms of age of acquisition and concreteness for 30,000 Dutch words. *Acta Psychologica*, *150*, 80-84. doi: 10.1016/j.actpsy.2014.04.010
- DePaulo, B. M., Lindsay, J. L., Malone, B. E., Muhlenbruck, L., Charlton, K., & Cooper, H. (2003). Cues to deception. *Psychological Bulletin*, *129*, 74-118. doi: 10.1037/0033-2909.129.1.74
- Hancock, J. T., Curry, L. E., Goorha, S., & Woodworth, M. (2008). On lying and being lied to: A linguistic analysis of deception in computer-mediated communication. *Discourse Processes*, *45*, 1-23. doi: 10.1080/01638530701739181
- Hansen, J., & Wänke, M. (2010). Truth from language and truth from fit: The impact of linguistic concreteness and level of construct on subjective truth. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *36*(11), 1576-1588. doi: 10.1177/0146167210386238
- Guadagno, R. E., Rhoads, K. V. L., & Sagarin, B. J. (2011). Figural vividness and persuasion: Capturing the “elusive” vividness effect. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *37*(5), 626-638. doi: 10.1177/0146167211399585
- Keller, P. A., & Block, L. G. (1997). Vividness effects: A resource-matching perspective. *Journal of Consumer Research*, *24*, 295-304. doi:10.1086/209511
- Newman, M. L., Pennebaker, J. W., Berry, D. S., & Richards, J. M. (2003). Lying words: Predicting deception from linguistic styles. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *29*(5), 665-675. doi: 10.1177/0146167203251529
- Shedler, J., & Manis, M. (1986). Can the availability heuristic explain vividness effects? *Journal of Personality and Social Psychology*, *51*(1), 26-36. doi: 10.1037/0022-3514.51.1.26
- Spooren, W., Hustinx, L., Aben, J., Turkenburg, E. (2015) Concreetheid onder de loep. *Anéla Conferentie Toegepaste Taalwetenschap*, 97-111.

- Vrij, A., Edward, K., & Bull, R. (2001). Police officers' ability to detect deceit: The benefit of indirect deception detection measures. *Legal and Criminological Psychology, 6*(2), 185-196. doi: 10.1348/135532501168271
- Vrij, A., Evans H., Akehurst, L., & Mann, S. (2004). Rapid judgements in assessing verbal and nonverbal cues: Their potential for deception researchers and lie detection. *Applied Cognitive Psychology, 18*, 283-296. doi: 10.1002/acp.964
- Vrij, A., Mann, S., Leal, S., & Fisher, R. (2012). Is anyone there? Drawings as a tool to detect deceit on occupation interviews. *Psychology, Crime & Law, 18*(4), 377-388. doi: 10.1080/1068316X.2010.498422

Bijlage 1. Vragenlijst versie 1

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

2. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

3. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

4. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 2: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren op mijn werk arriveerde, liep ik meteen met het docentboek en de tekstboeken naar mijn lokaal. Toen de les startte, stelden de cursisten mij vragen over de stof en het huiswerk van de afgelopen les. Na het vragenrondje legde ik de grammatica van deze les uit, we zijn al over de helft van het boek. We lazen een Engels sprookje, waarna we invulopdrachten maakten en aan de spreekvaardigheid werkten door toneelstukjes op te voeren. Tot slot gaf ik het huiswerk op. Daarna maakte ik het whiteboard schoon, zodat het lokaal opgeruimd achterbleef.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Het is een oud bakstenen gebouw met daarin zeven zalen, onderwijsruimtes, een kantine en kantoorruimtes. Mijn cursusruimte bestaat uit een grote houten tafel met plastic stoelen en een kast met cursusmateriaal erin. Er hangt een whiteboard aan de ene muur en een digitaal scherm aan de andere muur.

---

5. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

6. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

7. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

8. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 3: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Als eerste trok ik de werkkleding aan. Vervolgens werden de ruimtes netjes gemaakt en, omdat het goed weer was, de plaatsen buiten ook. Toen dat gedaan was, werd er gedekt voor de high teas. En natuurlijk werden ook de lekkernijen klaargemaakt. Toen alles op tijd klaar was, werd er pauze gehouden.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Binnen zijn meerdere vertrekken waar gasten kunnen vertoeven. Verder is er een ruimte waar alles klaargemaakt wordt, één waar de voorraden bewaard worden en één met het sanitair. De ruimtes binnen zijn klein en zijn knus ingericht. Buiten zijn ook nog enkele plaatsen en een hof.

---

9. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

10. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

11. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

12. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 4: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren om negen uur het gebouw binnenkwam, liep ik gelijk naar mijn kantoor toe, aan de linkerkant van de hal. Normaal gesproken zeg ik natuurlijk even 'goedendag' tegen mijn collega's, waarmee ik al lang werk, maar gisteren liep ik door. Gisteren was namelijk de tweede reünie voor in 1980' afgestudeerde Biologen, die ik al zes weken lang aan het opzetten was. Het werd inderdaad een top dag.

Vertel eens iets over je collega's

We zitten met vier collega's samen op kantoor, twee mannen en twee vrouwen. We werken allemaal binnen Team Communicatie, van de Bètafaculteit. We praten niet aan één stuk door, want dan kunnen we ons niet concentreren op ons werk. Vaak is het zo muisstil dat je een speld kan horen vallen. Als een van mijn teamleden een klus niet rond krijgt, springen wij altijd gelijk bij, bijvoorbeeld met het opzetten van een reünie of een lezing. Dit doen we wel in fluisterton of in de koffiepauze om tien uur.

---

13. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

14. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

15. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

16. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten/huidige opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Bijlage 2. Vragenlijst versie 2

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

2. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

3. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

4. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

C. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

D. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 2: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Als eerste trok ik een T-shirt van het theehuis aan en deed ik mijn schort om. Vervolgens maakte ik samen met mijn collega's de tafels binnen schoon en, omdat het zonnig weer was, ook die op het terras. Daarna dekten we de tafels voor de high teas met ons porseleinen servies. Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches. Voordat de eerste mensen door de poort liepen, dronken we nog even wat thee.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

In het theehuis zijn drie kamers waar wij kunnen serveren. De kamers zijn warm ingericht met bloemen en kaarsen in theekopjes op de tafels en kasten vol met serviezen. De keuken is vrij krap en ook het halletje naar de magazijnen en toiletten is vrij smal. Buiten hebben we een groot terras, gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk op gras, met een tuin vol bloemen en planten.

---

5. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

6. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

7. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

8. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

C. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

D. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 3: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren aankwam op locatie, ging ik gelijk naar de ruimte van de vaksectie Communicatie. Normaal groet ik alle anderen, maar gisteren had ik haast. Er wordt namelijk een reünie georganiseerd, waar iedereen al langdurig mee bezig is.

Vertel eens iets over je collega's

Het is een kleine unit, iedereen behoort tot de vaksectie Communicatie. Ze overleggen niet zo veel met elkaar in verband met de concentratie. Maar als het nodig is, helpt iedereen elkaar altijd wel.

---

9. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

10. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

11. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

12. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

C. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

D. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 4: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren op mijn werk arriveerde, liep ik meteen met het docentboek en de dikke tekstboeken naar mijn lokaal. Toen de les startte, stelden de cursisten mij een paar minuten lang vragen over de stof en het huiswerk van de afgelopen les. Na het vragenronde legde ik de grammatica van deze les uit, we zijn al over de helft van het boek, bij hoofdstuk tien. Samen lazen we een spannend Engels sprookje, waarna we invulopdrachten maakten en aan de spreekvaardigheid werkten door toneelstukjes op te voeren. Tegen een uur of tien gaf ik het huiswerk op. Daarna maakte ik het whiteboard schoon, zodat het lokaal opgeruimd achterbleef.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Het is een oud bakstenen gebouw met daarin drie kleine en vier grote zalen, onderwijsruimtes, een kantine en kantoorruimtes. Mijn cursusruimte bestaat uit een grote ovale tafel van hout met plastic stoelen en een kast met readers, boeken en pennen erin. Er hangt een whiteboard dat nooit meer helemaal schoon wordt aan de ene muur en een digitaal scherm aan de andere muur.

---

13. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

14. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

15. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

16. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

C. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

D. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten/huidige opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Bijlage 3. Vragenlijst versie 3

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

2. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

3. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

4. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

E. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

F. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 2: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren het gebouw binnenkwam, liep ik gelijk razendsnel naar mijn kantoor toe. Normaal gesproken zeg ik natuurlijk even 'goedendag' tegen al mijn collega's, maar gisteren liep ik door. Gisteren was namelijk de reünie voor afgestudeerde Biologen, die ik al lang aan het opzetten was.

Vertel eens iets over je collega's

We zitten met vier collega's samen op ons kantoor. We werken allemaal binnen Team Communicatie. We praten niet aan één stuk door, want dan kunnen we ons niet concentreren. Vaak is het zo muisstil dat je een speld kan horen vallen. Als een van mijn teamleden een klus niet rond krijgt, springen wij altijd gelijk bij.

---

5. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

6. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

7. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

8. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

E. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

F. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 3: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Aangekomen op het werk, ging ik gisteren meteen naar de lesruimte. Cursisten konden vragen stellen over de grammatica van vorige week. De nieuwe grammatica werd uitgelegd en geoefend. Aan het einde van de bijeenkomst gaf ik de opdrachten voor de volgende keer op. Voordat ik ging, lette ik er nog op dat alles netjes was.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

De werkplek bestaat uit verschillende ruimtes. Er zijn mogelijkheden om te zitten en er is plaats voor de opslag van onderwijsmateriaal in de lesruimte. Bovendien zijn er zowel analoge als digitale hulpmiddelen aanwezig.

---

9. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

10. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

11. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

12. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

E. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

F. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

Werkbeschrijving 4: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Mijn werk begon om half tien. Als eerste trok ik een T-shirt met ons logo van het theehuis erop aan en deed ik mijn schort om. Vervolgens maakte ik samen met mijn collega's de tafels binnen schoon en, omdat het zonnig weer was, ook die op het terras. Daarna dekten we de tafels voor de high teas met ons porseleinen bloemetjesservies. Eigenlijk staat op bijna al het servies bloemen, maar die voor de high teas zijn net wat mooier en met gouden randen. Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches, zo konden we ze later meteen op de schalen leggen en naar gasten brengen. Rond elf uur liepen de eerste mensen door de poort en daarvoor dronken we nog even wat thee.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

In het theehuis zijn drie kamers waar wij kunnen serveren. De kamers zijn warm ingericht met bloemen en kaarsen in theekopjes op de tafels en kasten vol met antieke serviezen. Hier kun je echt je ogen op uit kijken. Tussen de ruimtes in zitten de keuken en een halletje naar de magazijnen en toiletten. Het halletje en de keuken zijn vrij krap aangezien ze naast elkaar liggen en het theehuis smal is. Buiten hebben we een groot terras, wat 's zomers bomvol zit. Het terras is gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk op gras en omringd met bloemen die we zelf plukken en op tafel zetten.

---

13. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

14. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

15. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

16. Welke dingen in de tekst zijn voor jou aanleiding om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

E. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

_____

_____

F. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

_____

_____

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Bijlage 4. Vragenlijst versie 4

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

G. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

H. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

2. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

3. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

4. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 2: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren op mijn werk arriveerde, liep ik meteen met het docentboek en de tekstboeken naar mijn lokaal. Toen de les startte, stelden de cursisten mij vragen over de stof en het huiswerk van de afgelopen les. Na het vragenronde legde ik de grammatica van deze les uit, we zijn al over de helft van het boek. We lazen een Engels sprookje, waarna we invulopdrachten maakten en aan de spreekvaardigheid werkten door toneelstukjes op te voeren. Tot slot gaf ik het huiswerk op. Daarna maakte ik het whiteboard schoon, zodat het lokaal opgeruimd achterbleef.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Het is een oud bakstenen gebouw met daarin zeven zalen, onderwijsruimtes, een kantine en kantoorruimtes. Mijn cursusruimte bestaat uit een grote houten tafel met plastic stoelen en een kast met cursusmateriaal erin. Er hangt een whiteboard aan de ene muur en een digitaal scherm aan de andere muur.

---

5. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

6. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

7. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

8. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 3: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Als eerste trok ik de werkkleding aan. Vervolgens werden de ruimtes netjes gemaakt en, omdat het goed weer was, de plaatsen buiten ook. Toen dat gedaan was, werd er gedekt voor de high teas. En natuurlijk werden ook de lekkernijen klaargemaakt. Toen alles op tijd klaar was, werd er pauze gehouden.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Binnen zijn meerdere vertrekken waar gasten kunnen vertoeven. Verder is er een ruimte waar alles klaargemaakt wordt, één waar de voorraden bewaard worden en één met het sanitair. De ruimtes binnen zijn klein en zijn knus ingericht. Buiten zijn ook nog enkele plaatsen en een hof.

---

9. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

10. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

11. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

12. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 4: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren om negen uur het gebouw binnenkwam, liep ik gelijk naar mijn kantoor toe, aan de linkerkant van de hal. Normaal gesproken zeg ik natuurlijk even 'goedendag' tegen mijn collega's, waarmee ik al lang werk, maar gisteren liep ik door. Gisteren was namelijk de tweede reünie voor in 1980' afgestudeerde Biologen, die ik al zes weken lang aan het opzetten was. Het werd inderdaad een topdag.

Vertel eens iets over je collega's

We zitten met vier collega's samen op kantoor, twee mannen en twee vrouwen. We werken allemaal binnen het Team Communicatie van de Bètafaculteit. We praten niet aan één stuk door, want dan kunnen we ons niet concentreren op ons werk. Vaak is het zo muisstil dat je een speld kan horen vallen. Als een van mijn teamleden een klus niet rond krijgt, springen wij altijd gelijk bij, bijvoorbeeld met het opzetten van een reünie of een lezing. Dit doen we wel in fluisterton of in de koffiepauze om tien uur.

---

13. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

14. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

15. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

16. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst

Bijlage 5. Vragenlijst versie 5

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

I. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

J. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

2. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

3. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

4. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 2: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Als eerste trok ik een T-shirt van het theehuis aan en deed ik mijn schort om. Vervolgens maakte ik samen met mijn collega's de tafels binnen schoon en, omdat het zonnig weer was, ook die op het terras. Daarna dekten we de tafels voor de high teas met ons porseleinen servies. Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches. Voordat de eerste mensen door de poort liepen, dronken we nog even wat thee.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

In het theehuis zijn drie kamers waar wij kunnen serveren. De kamers zijn warm ingericht met bloemen en kaarsen in theekopjes op de tafels en kasten vol met serviezen. De keuken is vrij krap en ook het halletje naar de magazijnen en toiletten is vrij smal. Buiten hebben we een groot terras, gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk op gras, met een tuin vol bloemen en planten.

---

5. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

6. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

7. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

8. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 3: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren aankwam op locatie, ging ik gelijk naar de ruimte van de vaksectie Communicatie. Normaal groet ik alle anderen, maar gisteren had ik haast. Er wordt namelijk een reünie georganiseerd, waar iedereen al langdurig mee bezig is.

Vertel eens iets over je collega's

Het is een kleine unit, iedereen behoort tot de vaksectie Communicatie. Ze overleggen niet zo veel met elkaar in verband met de concentratie. Maar als het nodig is, helpt iedereen elkaar altijd wel.

---

9. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

10. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

11. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

12. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 4: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren op mijn werk arriveerde, liep ik meteen met het docentboek en de dikke tekstboeken naar mijn lokaal. Toen de les startte, stelden de cursisten mij een paar minuten lang vragen over de stof en het huiswerk van de afgelopen les. Na het vragenrondje legde ik de grammatica van deze les uit, we zijn al over de helft van het boek, bij hoofdstuk tien. Samen lazen we een spannend Engels sprookje, waarna we invulopdrachten maakten en aan de spreekvaardigheid werkten door toneelstukjes op te voeren. Tegen een uur of tien gaf ik het huiswerk op. Daarna maakte ik het whiteboard schoon, zodat het lokaal opgeruimd achterbleef.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

Het is een oud bakstenen gebouw met daarin drie kleine en vier grote zalen, onderwijsruimtes, een kantine en kantoorruimtes. Mijn cursusrimte bestaat uit een grote ovale tafel van hout met plastic stoelen en een kast met readers, boeken en pennen erin. Er hangt een whiteboard dat nooit meer helemaal schoon wordt aan de ene muur en een digitaal scherm aan de andere muur.

---

13. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

14. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

15. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

16. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!

Bijlage 6. Vragenlijst versie 6

Beste deelnemer,

Voor dit onderzoek moet je je inbeelden dat jij werkzaam bent bij een grote woningcorporatie in Nijmegen. Het is jouw taak om te bepalen of iemand in aanmerking komt voor een huurhuis of niet, op basis van de gegevens die de potentiële huurder je heeft gegeven. Sinds 2016 moeten de mensen die voor een huurhuis in aanmerking willen komen een werkgeversverklaring laten zien aan de woningcorporaties. Nu blijkt dat er afgelopen jaar door veel mensen gefraudeerd is. Mensen kunnen namelijk via het internet documenten kopen, waardoor het lijkt alsof ze een baan hebben, terwijl ze die in werkelijkheid niet hebben.

Helaas heb je geen tijd om de documenten van alle mensen, die voor de huurwoningen in aanmerking komen, uitvoeriger te onderzoeken. Om toch op fraude te controleren wordt aan deze potentiële huurders gevraagd om een beschrijving van hun werk te geven. Aan jou de taak om op basis van deze beschrijvingen de mensen eruit te halen die jij graag nader zou willen ondervragen, **omdat je denkt dat ze liegen**.

Uit eerder onderzoek is gebleken dat tussen de 35 en 75% van de mensen die in aanmerking komen voor een huurhuis liegt. Jij krijgt een selectie van vier werkbeschrijvingen te lezen. Het kan dus zo zijn dat alle mensen uit deze selectie liegen, maar het zou ook kunnen dat iedereen in deze selectie de waarheid spreekt. Er is aan de potentiële huurders gevraagd om schriftelijk twee vragen met betrekking tot hun werk te beantwoorden. Ze wisten niet dat deze vragen gesteld zouden worden en hadden dus geen voorbereidingstijd. Eventuele spelfouten en namen van de schrijvers zijn uit de teksten verwijderd, zodat jouw beoordeling daardoor niet kan worden beïnvloed.

Lees de werkbeschrijvingen één voor één door en geef per tekstje antwoord op de vragen. De deelname duurt ongeveer tien minuten en je antwoorden worden anoniem verwerkt. Tijdens je deelname mag je, als je dat wilt, op elk moment stoppen. Het gaat om je persoonlijke inschatting. Werk de teksten één voor één door en keer niet terug naar vorige werkbeschrijvingen.

Hartelijk bedankt voor je tijd!

Radboud Universiteit Nijmegen

Werkbeschrijving 1: coach van verkoopmedewerkers

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Zodra ik op de vestiging ben, start ik de computer op. Ik start een programma op waarmee ik de activiteiten van iedereen kan bijhouden en kan zien wat ze op dat moment aan het doen zijn. Vervolgens bel ik de collega's op die bezig zijn met verkopen en adviseer hen. Alle informatie over de problemen en scores hou ik bij in een bestand. Ook de rest van de dag blijf ik in contact met collega's om ze verder te helpen.

Vertel eens iets over je collega's

Op de vestiging ben ik meestal met een paar anderen. Eén hiervan is de baas, de andere twee collega's doen hetzelfde werk als ik. De sfeer zelf is wisselend. Er is werkdruk door werken op basis van commissie en hierdoor is iedereen dus elkaars concurrent. Ik ben vaak alleen op de vestiging, want de werktijden verschillen onderling nog wel eens.

---

1. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

K. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

L. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

2. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

3. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

4. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 2: medewerker Team Communicatie

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Toen ik gisteren het gebouw binnenkwam, liep ik gelijk razendsnel naar mijn kantoor toe. Normaal gesproken zeg ik natuurlijk even 'goedendag' tegen al mijn collega's, maar gisteren liep ik door. Gisteren was namelijk de reünie voor afgestudeerde Biologen, die ik al lang aan het opzetten was.

Vertel eens iets over je collega's

We zitten met vier collega's samen op ons kantoor. We werken allemaal binnen Team Communicatie. We praten niet aan één stuk door, want dan kunnen we ons niet concentreren. Vaak is het zo muisstil dat je een speld kan horen vallen. Als een van mijn teamleden een klus niet rond krijgt, springen wij altijd gelijk bij.

---

5. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

6. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

7. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

8. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 3: docent Engels

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Aangekomen op het werk, ging ik gisteren meteen naar de lesruimte. Cursisten konden vragen stellen over de grammatica van vorige week. De nieuwe grammatica werd uitgelegd en geoefend. Aan het einde van de bijeenkomst gaf ik de opdrachten voor de volgende keer op. Voordat ik ging lette ik er nog op dat alles netjes was.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

De werkplek bestaat uit verschillende ruimtes. Er zijn mogelijkheden om te zitten en er is plaats voor de opslag van onderwijsmateriaal in de lesruimte. Bovendien zijn er zowel analoge als digitale hulpmiddelen aanwezig.

---

9. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

10. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

11. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

12. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Werkbeschrijving 4: serveerster in een theehuis

Beschrijf de eerste drie uur van jouw werkdag gisteren

Mijn werk begon om half tien. Als eerste trok ik een T-shirt met ons logo van het theehuis op aan en deed ik mijn schort om. Vervolgens maakte ik samen met mijn collega's de tafels binnen schoon en, omdat het zonnig weer was, ook die op het terras. Daarna dekten we de tafels voor de high teas met ons porseleinen bloemetjesservies. Eigenlijk staat op bijna al het servies bloemen, maar die voor de high teas zijn net wat mooier en met gouden randen. Ook bakten we de taartjes, scones en cakes en smeerden we alvast de sandwiches, zo konden we ze later meteen op de schalen leggen en naar gasten brengen. Rond elf uur liepen de eerste mensen door de poort en daarvoor dronken we nog even wat thee.

Vertel eens iets over de ruimte waarin je werkt

In het theehuis zijn drie kamers waar wij kunnen serveren. De kamers zijn warm ingericht met bloemen en kaarsen in theekopjes op de tafels en kasten vol met antieke serviezen. Hier kun je echt je ogen op uit kijken. Tussen de ruimtes in zitten de keuken en een halletje naar de magazijnen en toiletten. Het halletje en de keuken zijn vrij krap aangezien ze naast elkaar liggen en het theehuis smal is. Buiten hebben we een groot terras, wat 's zomers bomvol zit. Het terras is gedeeltelijk verhard en gedeeltelijk op gras en omringd met bloemen die we zelf plukken en op tafel zetten.

---

13. Welke dingen in de tekst zouden voor jou aanleiding zijn om te denken dat de persoon de waarheid spreekt of niet? Je mag zelf kiezen of je alleen A of alleen B in wilt vullen, of allebei!

A. Ik denk dat deze persoon liegt, omdat:

B. Ik denk dat deze persoon de waarheid spreekt, omdat:

---

14. Hoe geloofwaardig vind je de persoon uit de tekst? Omcirkel jouw antwoord.

Niet geloofwaardig   1   2   3   4   5   6   Zeer geloofwaardig

15. Zou je deze persoon oproepen voor een gesprek om hem/haar nader aan de tand te voelen? Omcirkel jouw antwoord.

Zeker wel   1   2   3   4   5   6   Zeker niet

16. Liegt deze persoon? Omcirkel jouw antwoord.

Ja   Nee

Ten slotte willen we je graag vragen om enkele algemene vragen te beantwoorden:

17. Wat is je leeftijd?

---

18. Wat is je geslacht?

- Man
- Vrouw
- Anders

19. Wat is je nationaliteit?

---

20. Wat is je moedertaal?

---

21. Wat is je hoogst genoten/huidige opleidingsniveau?

- vmbo
- havo
- vwo
- mbo, opleiding: _____
- hbo, opleiding: _____
- wo, opleiding: _____
- Anders, namelijk: _____

22. Heb je al eens eerder deelgenomen aan een onderzoek over leugens en waarheid of heb je al eens eerder onderwijs hierover gevolgd?

---

23. Heb je het werk uit één van de genoemde werkbeschrijvingen zelf uitgevoerd? Zo ja, welk werk heb je uitgevoerd?

Hartelijk bedankt voor het invullen van deze vragenlijst!